

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

Ніколаєв Ю. О.

доцент кафедри світового господарства і

міжнародних економічних відносин

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

Корчагіна В. О.

студентка

Одеського національного університету

імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-273-2-1>

КЛАСТЕРНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ НОРВЕГІЇ

Міжнародна конкурентоспроможність на сучасному етапі перетворилася у головний фактор економічного розвитку та стає цільовим орієнтиром національної економічної політики Норвегії. Політика підвищення міжнародної конкурентоспроможності, зокрема, за допомогою кластерних механізмів, є наріжним каменем інтенсивного розвитку єдиного національного економічного простору, і одночасно виступає у ролі інструмента ефективного регіонального розвитку.

Метою нашого дослідження, у цьому зв'язку, входить розгляд міжнародної конкурентоспроможності як цільового орієнтиру кластерної економічної політики Норвегії.

Розглянемо протиріччя і проблеми, притаманні міжнародній конкурентоспроможності Норвегії як цільовому орієнтиру її національної кластерної політики. Можна виділити сім груп таких проблем:

1. Перша група проблем пов'язана з тенденціями глобалізації економіки і тезою про те, що глобалізація виступає у ролі мультиплікатора соціально-економічної нерівності. Як підтвердження цього тезису часто приводяться дані про високі темпи зростання безробіття та низьких рівнях ВВП на душу населення в окремих регіонах Норвегії. Так, Ален Дж. та інші автори вважають, що неоліберальний підхід, що пропагує свободу ринків, сприяв роз'єднанню країн та утворенню диспропорцій в багатстві, і отже, внутрішньорайонній і міжрайонній поляризації у соціально-економічній сфері [1]. Однак, Ловерінг Дж., наприклад, стверджує, що види діяльності, які не піддавалися глобалізації, відіграють значно більш важливу роль в економіці окремих регіонів, ніж це є загальновизнаним.

2. Друга група проблем пов'язана з дискусією про пріоритетність регіону або національної держави у якості суб'єкта і об'єкта політики підвищення міжнародної конкурентоспроможності. Пріоритет регіонального аспекту в політиці стимулювання конкурентоспроможності дозволяє ставити завдання задля прискореного економічного розвитку депресивних регіонів. В той же час, Норвегія продовжує зберігати жорсткий централізований контроль над своїми губерніями (фюльке) і муніципалітетами (комунами), а центральний уряд почав передавати владні повноваження до нижчих рівнів державного управління пізніше і в менших масштабах, ніж в країнах-членах ЄС [2, с. 318].

3. Слід розрізняти два просторових рівня конвергенції – міжнародний і міжрайонний. В ЄС перший рівень є пов'язаним з проблемою підтягування рівня розвитку відсталих країн до рівня лідерів, а другий – з вирівнюванням рівня розвитку різних районів – завданням, що ускладнює процес інтеграції, що прискорюється, в межах ЄС. Норвегія, яка являє собою унітарну державу та не є членом ЄС, – не має вищезазначеної проблеми.

4. Суттєвим недоліком політики конкурентоспроможності ЄС є її орієнтованість у першу чергу на вибір територій і форм надання допомоги, а не на розміри допомоги, що надається, і бюджетні спроможності у цілому. В Європейському союзі існує критерій «

5. Впродовж останніх 20–25 років як у Норвегії, так і в ЄС, – спостерігається переорієнтація від неокверхньої межі чисельності населення» в районах, що отримують регіональну допомогу, а також прийнята нова методологія визначення районів, яким слід надавати допомогу. Це стало ключовою зміною в справі вибору територій для державної підтримки. При цьому граничний охопит територій ЄС, що отримують право на допомогу, знизився з 50% усього населення ЄС до 48% у 2008 році і до 47% на період 2009–2026 рр. На відміну від ЄС, у Норвегії соціальна політика спрямована на надання допомоги індивідуумам. Вона орієнтована у першу чергу на розміри допомоги, що надається, і на бюджетні спроможності у цілому. Ласичних форм політики (що передбачають вплив на пропозицію) до політики, що базується на теоретичній моделі ендогенного зростання і яка віддає пріоритет механізмам розповсюдження технологій та нарощуванню інноваційної спроможності підприємств. Армстронг Г. і Тейлор Дж. стверджують, що внаслідок ковідних змін змінилася уява про роль держави в регіональній політиці [3]. Оскільки темпи структурних зрушень є параметрами ендогенними, держава може впливати на економічне зростання. Таким чином, дискусії про цілі регіональної політики розпочали насичатися термінологією з галузі інституціональних і еволюційних теорій, при яких роль держави набуває у більшій ступені форму створення умов для процесу підприємницької діяльності, ніж прямого втручання у ділову активність фірм. Роль регіонів та меж між ними стає все більш розмитою, оскільки відкриття міжнародних ринків поставило райони у стан конкуренції між собою. Нові економічні простори і нові межі формуються усередині країн та між ними. Цей процес напряду є пов'язаним з інституціональною спроможністю районів та їх здатністю організувати взаємодію між економічними та соціальними агентами [4].

6. Технологічна структура традиційних (трудо-інтенсивних) галузей і їх територіальна структура не завжди враховується при розробці стратегій підвищення конкурентоспроможності. Розуміння цих та інших проблем, пов'язаних з державною підтримкою або відмовою у ній традиційним галузям, може сприяти підвищенню ефективності конкурентної політики – та, як наслідок, – укріпленню міжнародної конкурентоспроможності регіонів. В районах Норвегії зі значною долею традиційних галузей виникають проблеми, пов'язані з тим, що традиційні трудо-інтенсивні галузі не завжди залежать від нових технологій, внаслідок чого механізація виробничих процесів може і не бути головною проблемою у підвищенні конкурентоспроможності цих виробництв. У традиційних галузях економіки Норвегії перешкоди на шляху проведення у життя стратегії конкурентного пристосування можуть бути пов'язані не з розміром фірми або галузі, а, наприклад, з соціальною ізоляваністю.

7. Для виконання завдання з підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки Норвегії, є необхідною кластерна політика, за допомогою якої підприємства здатні підвищити якість вартісного ланцюжка та збільшити частку доданої вартості для стимулювання локального і національного економічного розвитку. Одним з напрямків такої політики є використання локальних форм державного регулювання, що має за мету підвищення ефективності використання місцевих, регіональних кластерних факторів розвитку. Проблемою регіональної політики у цьому випадку (на місцевому рівні) є кластерне об'єднання норвезьких комун (муніципалітетів), їхніх підприємств і соціальних співтовариств у вартісні ланцюжки, що пов'язують різні території.

Отже, кластерна політика забезпечення міжнародної конкурентоспроможності Норвегії має бути чутливою до районних (або локальних) особливостей економічного розвитку.

При цьому орієнтоване на створення і підтримку кластерів державне регулювання, що застосовується в межах регіональної політики підвищення конкурентоспроможності Норвегії, та є

орієнтованим на будь-які конкретні норвезькі території, – може породити позитивні кластерні ефекти у сусідніх закордонних районах за рахунок розширення економічного потенціалу усієї зони за межі національного кордону Норвегії. У цей самий час можуть проявлятися і негативні ефекти: наприклад, сусідні країни можуть стати більш привабливими для компаній внаслідок підвищеної міжнародної конкуренції.

Саме кооперація за допомогою міждержавних кластерів може породжувати значні вигідні зовнішні ефекти. Однак в галузі розробки політики міжнародної конкурентоспроможності Норвегії до останнього часу мало уваги приділялося підтримці місцевих кластерних міждержавних мереж. Розробники даної політики були часто зайняті проблемами стимулювання конкурентоспроможності усередині національних кластерів, а не вивченням величезного потенціалу, який полягає у налагодженні кластерної взаємодії сусідніх міжнародних регіонів.

Разом з цим, якщо будь-який конкурентоспроможний «кластерний ланцюжок цінностей» виходить за національні кордони Норвегії, то завжди залишається небезпека «перетягування» якнайбільшої кількості ланок загального «ланцюжка» до залучених до загального кластеру регіонів сусідніх держав, що, в свою чергу, ставить Норвегію в менш вигідну конкурентну позицію.

Література:

1. A Practical Guide to Cluster Development. A Report to the Department of Trade and Industry and the English RDAs by Ecotec Research & Consulting. London, 2022. URL: <http://www.dti.gov.uk/files/file14008.pdf>.
2. Харічков С. К., Редькін Д. О., Волохова М. П. Функціонально-цільові ознаки стратегій розвитку. *Економічні інновації: Збірник наукових праць*, 2017. Вип. 38. С. 216–220.
3. Armstrong H., Taylor J. Regional Economics and Policy. N.Y., 2022. 918 p.
4. Andersson T., Schwaag-Serger S., Sorvik J., Hansson E. W. The Cluster Policies Whitebook. IKED, 2022. URL: <http://www.competitiveness.org/article/view/241/1>.